سایه و روشن «سازمان نظام رسانه‌ای»

ادامه از صفحه ۷

روح کلی متن پیش‌نویس محدودیت است

سردبیر روزنامه«شهروند» گفت:«من بعید می‌دانم این پیش‌نویس صرفا از دل جلسات کارشناسی تعدادی حقوقدان یا روزنامه‌نگار درآمده باشد. حس من این است که این متن از درون یک نهاد امنیتی درآمده است و روح کلی آن، محدودیت است. ترکیب حاکم بر این سازمان، دولتی است و همه ما هم می‌دانیم اساسا نگاه دولت-منظورم این دولت یا هر دولت دیگری نیست- دادن امور به مردم نیست.»

دولت پای قانون فعلی مطبوعات بایستد

او گفت:«اگر دولت می‌خواهد گامی برای رسانه‌ها بردارد، بهتر است پای همین قانون فعلی مطبوعات بایستد و مثلا آن بخشی را به‌طور کامل اجرا کند که هیات نظارت را به‌عنوان تنها نهاد دارای صلاحیت برای برخورد با رسانه‌ها می‌داند. متاسفانه ما درباره صنفی حرف می‌زنیم که اعضای آنها خودشان با هم هزارویک مشکل دارند، این یک واقعیت است که هنوز بخشی از این صنف، بخش دیگر را دشمن و بخش دیگر این بخش را انحصارطلب می‌داند. پس حق بدهید در چنین شرایطی مقداری کارکردن دشوار باشد.»

نوری همچنین با ابراز ناامیدی از اظهارات اخیر رییس‌جمهور درخصوص تشکیل یک انجمن برای حل مشکلات صنفی اهالی رسانه گفت: «بعد از شنیدن این عبارت از آقای روحانی، این حس به من منتقل شد که ما داریم آب در هاون می‌کوبیم چون تصمیمی است که گرفته شده است و ما هم نمی‌توانیم کاری کنیم. مساله دیگر این که معلوم نیست در جریان قانونی شدن چنین پیش‌نویسی با این‌همه حرف‌وحدیث چه‌چیزی بیرون می‌آید.»

او در پایان گفت: «من در حسن‌نیت آقای انتظامی و دوستان ایشان کمترین تردید را ندارم و احتمالا دوستان هم می‌خواهند یک «باقیات الصالحات» از خود به‌جا بگذارند. ولی واقعیت این است که این پیش‌نویس به محدودیت بیش از حد رسانه‌های کشور، یک وجاهت قانونی و علی‌الظاهر حرفه‌ای و صنفی می‌دهد و به دست خود اهالی این صنف، فضایی بسیار سخت و آزاردهنده برای آنها به وجود خواهد آورد.»

نظام‌مندکردن فعالیت‌های رسانه‌ای

پنجمین سخنران این نشست، مصطفی کواکبیان، مدیرمسوول «روزنامه مردم سالاری» گفت: «پیش‌نویس لایحه «سازمان نظام رسانه‌ای» سه نکته مثبت، پنج‌نکته مبهم و پنج نکته منفی دارد. درخصوص چنین متن‌هایی معمولا دو نگاه افراطی و تفریطی وجود دارد؛ یک دیدگاه معتقد است نباید درخصوص آزادی رسانه‌ها و روزنامه‌نگاران، هیچ‌گونه محدودیتی قایل شد و هر کاری که آنها کردند حق ذاتی‌شان است. از آن طرف عده‌ای نظرشان این است که نباید هیچ‌کدام از آزادی‌های صنف روزنامه‌نگاران را مشروع دانست.»

کواکبیان در ادامه بیان کرد:«اولین حسن این پیش‌نویس این است که می‌خواهد فعالیت‌های رسانه‌ای را نظام‌مند کند. دومین حسن آن این است که بخشی از نظام جامع اطلاع‌رسانی را که می‌بایست سال‌ها قبل تدوین می‌شد، دربرمی‌گیرد. ما نباید مانع همین یک کار خوب بشویم. چرا که این یک پایه‌ریزی اساسی خواهد شد تا آن لایحه نظام جامع اطلاع‌رسانی تدوین شود. نکته مثبت سوم این متن این است که نوعی حمایت حقوقی از روزنامه‌نگاران و امنیت شغلی آنها را دربردارد.»

موسس انجمن مدیران مسوول «انجمن روزنامه‌های غیردولتی» با بیان اینکه «در بی‌قانونی همه حقوق تضییع می‌شود ولی اگر قانون باشد ولو قانون بد ممکن است بخشی از حقوق تامین شود»، به سوابق فعالیت خود در مجلس پرداخت و گفت: «۱۵سال است که در مجلس، هیچ قانونی برای مطبوعات مطرح نشده است و پیش‌نویس اخیر از این جهت که اولین‌بار است که بعد از این همه سال این موضوع مهم را مطرح می‌کند، جای تامل دارد.»

ابهام در قلمرو فعالیت رسانه و روزنامه‌نگاران

او با اشاره به نکات مبهم متن یادشده گفت: «ابهام اول این است که سازوکار ارتباط سازمان نظام رسانه‌ای با هیات نظارت بر مطبوعات، خیلی شفاف نیست؛ اگر سازمان نظام رسانه‌ای در صدور مجوز یا توقیف نشریات، نقش خواهد داشت، پس نقش هیات نظارت بر مطبوعات چه خواهد شد؟ ابهام دوم در چگونگی ارتباط این سازمان با خانه‌های استانی مطبوعات است.»

کواکبیان ادامه داد: «نکته سوم، مفهوم رسانه است که آیا این «رسانه» شامل رادیو و تلویزیون هم می‌شود یا نه؟ ابهام بعدی در قلمرو فعالیت رسانه و روزنامه‌نگاران است. من معتقدم ما در عرصه‌های بین‌المللی خبرنگار بین‌المللی نداریم حالا در این پیش‌نویس هم راه به‌وجودآمدن چنین ظرفیتی هم سد و اعلام شده است که دریافت کمک از کشورهای خارجی ممنوع است. چه اشکالی دارد این حمایت منوط به اجازه دو وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی و امور خارجه باشد؟ آخرین ابهام مربوط به منابع مالی سازمان نظام رسانه‌ای است و اینکه آیا اعضا باید ماهانه به سازمان کمک کنند یا این کار را دولت انجام خواهد داد و اگر دولت انجام می‌دهد، با چه ردیف بودجه‌ای این امر صورت می‌گیرد؟»

مصطفی کواکبیان: پیش‌نویس لایحه «سازمان نظام رسانه‌ای» سه نکته مثبت، پنج‌نکته مبهم و پنج نکته منفی دارد. درخصوص چنین متن‌هایی معمولا دو نگاه افراطی و تفریطی وجود دارد؛ یک دیدگاه معتقد است نباید درخصوص آزادی رسانه‌ها و روزنامه‌نگاران، هیچ‌گونه محدودیتی قایل شد و هر کاری که آنها کردند حق ذاتی‌شان است

حکم رییس سازمان نظام رسانه‌ای با امضای رییس‌جمهور

کواکبیان درخصوص نکات منفی این متن گفت: «در حالی که ابتدای پیش‌نویس اعلام می‌شود این سازمان، یک سازمان غیردولتی است، نقش دولت در بعضی‌جاها بسیار پررنگ دیده شده است. مثلا در بحث ترکیب هیات مرکزی نظارت بر انتخابات و ماده ۴۲ بسیار مساله‌ساز است چرا که در آن هیچ نقشی برای روزنامه‌نگاران در نظر گرفته نشده است. همچنین تاکید شده است که حکم رییس سازمان نظام رسانه‌ای را باید رییس‌جمهور امضا کند. در هیات‌های رسیدگی به تخلفات هم هیچ امکان دفاعی برای روزنامه‌نگاران توسط خودشان در نظر گرفته نشده است.»

نگاه صفروصدی منجر به تعطیلی حوزه قانونگذاری

حسین رضی، حقوقدان در ادامه نشست با اشاره به کافی و وافی‌نبودن «قانون مطبوعات» برای شرایط فعلی گفت: «نقدی نیز در سال ۷۲ نوشتیم که قانون مطبوعات فعلی از منظر مجریان و مدیران حوزه رسانه در کشور و از منظر فعالان مطبوعاتی کافی و وافی نیست و ابهامات و مشکلات زیادی دارد. اما همان‌موقع رگه‌های آن موجود و سند آن مشهود است. در بحث قوانین حوزه رسانه‌ای در کشور دچار معضلی هستیم که همیشه صفروصدی نگاه کرده‌ایم و این صفروصدی‌نگاه‌کردن منجر به تعطیلی حوزه قانونگذاری شده است.»

رضی با اشاره به پیشینه‌ای از تدوین قوانین مربوط به عرصه رسانه گفت: «در سال آخر وزارت آقای صفارهرندی (سال ۸۸)، قرارداد طرح تدوین نظام جامع رسانه‌ای با پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات منعقد شد. اما وقتی دولت دهم سر کار آمد، اعلام کردند ما می‌خواهیم سه‌ماهه خودمان این قانون را بنویسیم. جلساتی تشکیل شد که تقریبا یک سال وقت گرفت و البته پیش‌نویسی تهیه شد که الان هم موجود است. البته هیچ‌کدام از دولت‌های دهم و یازدهم با آنکه به نظر می‌رسد رویکردهای متفاوتی در حوزه رسانه دارند، زیر بار آن نرفتند. ما از همان زمان تا همین الان، همین‌طور زمان از دست می‌دهیم.»

اتفاق‌نظر منتقدان و مدافعان بر ضرورت داشتن یک نظام صنفی

او افزود: «منتقدان و مدافعان این پیش‌نویس، هر دو بر ضرورت و اهمیت یک نظام صنفی اتفاق‌نظر دارند. باید درباره کلیات بحث کنیم و سپس وارد جزییات شویم. همه ضرورت یک نظام صنفی را قبول دارند که هم از حقوق صنف دفاع کند، هم از حقوق مردم و هم از برخوردهای سلیقه‌ای جلوگیری شود. این پیش‌نویس نکات مثبت و منفی دارد که باید بر نکات مثبت آن تاکید و نکات منفی آن را هم برطرف کرد تا این لایحه یک لایحه قابل دفاع و مطلوب از منظر همه ذی‌نفعان و افراد درگیر باشد که سه ضلع مردم، حکومت و دست‌اندرکاران را شامل می‌شود. فکر می‌کنم یکی از نکات مثبت این است که بخشی از فعالیت‌های صنف را می‌خواهیم به آنها واگذار کنیم. اگر بتوانیم نقش بیشتری در حل و فصل مسایل خود داشته باشیم این یک گام به جلو است؛ یعنی باید از این فرصت حداکثر بهره‌برداری را کرد.»

واقع‌بینانه به دنبال راه‌حل باشیم

رضی در ادامه اظهار کرد: «در حوزه سیاست‌مداری ما به دنبال حل مساله هستیم. ما امروز یک مساله‌ای داریم که این مساله متشکل از اجزای متعددی است. از برخوردهایی که اسم آن را برخورد سلیقه‌ای می‌گذاریم، فقدان یک ساز وکار برای فعالان این صنف و امنیت شغلی تا وقتی به سطح مردم برسیم. درکجای این فعالیت‌های رسانه‌ای حقوق مردم بررسی می‌شود. همه این مباحث را باید به عنوان مسایل ببینیم و به دنبال راه‌حل باشیم. دو ویژگی برای راه‌حل بیان می‌کنم: یکی واقع‌بینی و دیگری آرمان‌گرایی است. اگر به سمت آرمان‌گرایی کامل رفتیم، ممکن است با واقعیت صحنه تطابق نکند و همچنین درباره کسانی که به عنوان ذی‌نفع و متولی در این بخش قرار دارند، در این قضیه کاری می‌کنیم که بخشی از حقوق حاکمیتی موجود به این صنف بیاید؛ به این معنا که آن را از حوزه حاکمیتی می‌گیریم. اگر به دنبال واقعیت‌ها هستیم، خواهش می‌کنم بحث را صنفی و جناحی نکنیم.»

«مجمع عمومی» بالاترین رکن است

او در ادامه کار متولیان را مهم تلقی کرد و گفت: «به نظر من باید درباره خود این لایحه بحث کنیم نه در مورد پشت صحنه آن و با یک نگاه توطئه‌ای و اینکه با چه اهدافی تدوین شده است. از روی محتوای آن باید به اهداف آن پی برد. مجمع عمومی، منتخب هیات‌های مدیره است. اگر به پیش‌نویس این لایحه نگاه کنیم؛ متوجه می‌شویم مجمع عمومی بالاترین رکن است و مجمع هیات مدیره‌های استانی است که آنها منتخب خبرنگاران و روزنامه‌نگاران و فعالان رسانه‌ای هر استان هستند. ۱۵ نفر شورایعالی هستند که هشت‌نفر روزنامه‌نگار و یک نفر رییس کل به انتخاب صنف هستند. از آن شش‌نفر یک نفر استاد علوم ارتباطات است. یک نفر کارشناس حوزه وب به انتخاب شورای فضای مجازی است. چهارنفر عضو هیات ناظر بر مطبوعات هستند که قاضی، نماینده، عضو حوزه علمیه قم و وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی است. پس آن طور که برخی دوستان می‌گویند این شورا دولتی نیست. با نگاه به این قضیه محسنات آن را نیز می‌توان دید.»

جمع‌بندی؛ چهار پیشنهاد

سلطانی‌فر در پایان چهار دسته‌بندی را مطرح کرد و توضیح داد: یکی از پیشنهادات این است که با هم‌فکری دقیق روزنامه‌نگاران به یک قانون و لایحه‌ای برسیم که این لایحه قابل ارایه باشد. پیشنهاد دوم در قبال این اتفاقات شکل‌گرفته این است که با بی‌توجهی نسبت به آن برخورد و سکوت کنیم و چیزی نگوییم. پیشنهاد سوم این است که این لایحه را در برنامه جامع اطلاع‌رسانی کشور و در نگاه کلی این لایحه با کلیات ببینیم و عبور کنیم. چهارم ضمن طرح موضوعات و شرایط مناسب اجازه دهیم این موضوع در مجلس بعدی قابل طرح باشد. نکته دیگر اینکه ممکن است سهمی برای دولت و حکومت در این قانون در نظر گرفته شده باشد اما باید در نظر بگیریم اگر این قانون در دولت دیگری مطرح شود این ساختار و نگاه بر دولت حاکم نباشد و این مسیر را طوری تعبیه کنیم که با تغییر دولت خود به چالش‌های دیگر دچار نشویم.

تدوین و تنظیم لایحه‌ای توسط خود ذی‌نفعان

حسین انتظامی، معاون امور مطبوعات و اطلاع‌رسانی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی در سخنان کوتاهی با قدردانی از صاحب‌نظران، حقوقدانان، روزنامه‌نگاران و رسانه‌های مختلف که در مدت اخیر به انعکاس نظرات مختلف درباره این متن پرداخته‌اند، گفت: «این مساله به دلیل اهمیت آن حتما باید با نظر همه ذی‌نفعان مشترک، به‌ویژه روزنامه‌نگاران، اساتید ارتباطات و مدیران رسانه‌ها نهایی شود.»

او با اشاره به سخنان رییس‌جمهور در این خصوص تاکید کرد: «خود آقای رییس‌جمهور هم اگرچه گفته‌اند ما در حال تدوین لایحه‌ای برای ساماندهی مسایل صنفی رسانه‌ها هستیم، اما تاکید کرده‌اند چنین لایحه‌ای باید توسط خود ذی‌نفعان تدوین و تنظیم شود.»

معاون مطبوعاتی وزارت ارشاد افزود: « نفس اینکه ما به این مساله دامن می‌زنیم و از رسانه‌ها تقاضا کرده‌ایم و می‌کنیم که چنین جلساتی را برگزار کنند، از همین زاویه است لذا اصلا نباید در تدوین چنین لایحه‌ای عجله کنیم.»

در نظر گرفتن توامان حقوق رسانه، حقوق حاکمیت و حقوق شهروندان

انتظامی همچنین با اشاره به قوانین لازم برای ساماندهی وضعیت فعالیت صنفی در عرصه رسانه گفت: «نکته و خطی که ما از لایحه جامع رسانه‌های همگانی برداشت کرده‌ایم و آن را دنبال می‌کنیم در نظر گرفتن این مسایل در دو قانون مکمل است. یکی سازمان نظام صنفی رسانه که باید واسطه و رابط بین روزنامه‌نگاران با یکدیگر، روزنامه‌نگاران با رسانه‌ها و روزنامه‌نگاران با حاکمیت قانون باشد. قانون دیگر هم باید به رسانه‌های همگانی بپردازد که رابطه بین این رسانه‌ها با شهروندان و حاکمیت است. در این قانون حقوق رسانه، حقوق حاکمیت و حقوق شهروندان را باید توامان با هم دید.»

در پایان سردبیر «توفیق هفتگی» که در نشست حضور داشت، به دعوت سلطانی‌فر مدت زمان کوتاهی صحبت کرد و به مشکلات نشریه «توفیق» قبل از انقلاب پرداخت.

مرور کتاب

بررسی «اصل آزادی انتشار نشریه»

پیرامون حقوق مطبوعات

کتاب «پیرامون حقوق مطبوعات» شامل ۶۰مطلب با موضوع حقوق و مقررات مطبوعات، خبرگزاری‌ها و دیگر مباحث مربوط به رسانه، تالیف مرتضی محبی توسط نشر شخصیت منتشر و راهی بازار نشر شد.

نگارش مطالب این کتاب براساس قوانین، تصویب‌نامه‌های هیات وزیران، مصوبات شورایعالی انقلاب فرهنگی، آرای وحدت رویه هیات‌های عمومی دیوانعالی کشور و دیوان عدالت اداری، نظرات اداره کل حقوقی قوه‌قضاییه، اداره‌کل قوانین مجلس شورای اسلامی، دفتر امور حقوقی ریاست‌جمهوری و رویه هیات نظارت بر مطبوعات و وزارت فرهنگ‌وارشاد اسلامی انجام و سعی‌شده تا با پرداختن به مسایل این حوزه، مجموعه‌ای کاربردی برای استفاده دانشجویان، اصحاب رسانه و مدیران مسوول و فعالان این بخش، آماده شود.

در بخشی از کتاب به «اصل آزادی انتشار نشریه» پرداخته شده و گفته شده است که از اصل بیست‌وچهارم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران که اظهار می‌کند «نشریات و مطبوعات در بیان مطالب آزادند» اصل آزادی بیان مطالب برداشت می‌شود. سوالی که شاید به ذهن متبادر شود این است که آیا در نظام حقوقی ایران، اصل آزادی انتشار نشریه هم به‌رسمیت شناخته شده است؟ در این کتاب، در پاسخ گفته می‌شود با استناد به ماده هشت (اصلاحی ۱۳۷۹/۱/۳۰) قانون مطبوعات که اعلام می‌دارد «انتشار نشریه توسط اشخاص حقیقی یا حقوقی با سرمایه ایرانی و اخذ پروانه از وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی آزاد است.» می‌توان گفت اصل - یعنی امر پذیرفته‌شده از سوی قانونگذار - آزادی انتشار نشریه مقید به دو مورد است که اولین آن انتشار با سرمایه ایرانی و دوم، اخذ پروانه از وزارت فرهنگ‌وارشاد اسلامی است. البته نویسنده تاکید می‌کند صدور پروانه انتشار به وسیله آن وزارت- بر اساس مفاد ماده ۱۳ قانون اخیر - پس از موافقت هیات نظارت بر مطبوعات است.

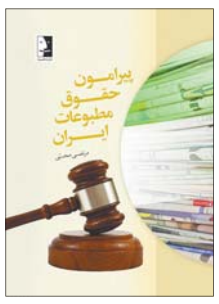

افزون بر قیود مقرر در ماده هشت یادشده، نویسنده نوشته است که اشخاص حقیقی و حقوقی متقاضی امتیاز باید مطابق بندهای «الف» و «ب» ماده ۹ (اصلاحی ۱۳۷۹/۱/۳۰) دارای شرایطی نیز باشند.

کتاب در تایید و تکمیل مطالب مذکور همچنین اصل بیست‌وهشتم قانون اساسی را تصریح می‌کند که می‌گوید: «هر کس حق دارد شغلی را که بدان مایل است و مخالف اسلام و مصالح‌عمومی و حقوق دیگران نیست برگزیند. دولت موظف است با رعایت نیاز جامعه به مشاغل گوناگون برای همه افراد امکان اشتغال به کار و شرایط مساوی را برای احراز مشاغل ایجاد نماید.» صدر بند ۴ اصل چهل‌وسوم آن قانون که بر «رعایت آزادی انتخاب شغل» تاکید دارد هم تمسک جست. کتاب «پیرامون حقوق مطبوعات»، در ۲۰۰ صفحه با قیمت ۱۲۵۰۰ تومان منتشر شده است.

ادامه از صفحه ۷

قانونی تدوین کنیم که مجلس رای بدهد

باید توجه کنیم که قانونی را ندهیم که آنقدر مباحث لیبرالی در آن باشد که نتواند از این مجلس رای بگیرد و برگردد. قانونی را بدهیم که حداقل یک قدم به جلو باشد. ممکن است ۱۰قدم به جلو نباشد و ایده‌آل‌ها را انجام ندهد، ولی یک‌قدم به جلو باشد و آن یک‌قدم به جلو اجرایی باشد و انجام شود. ما الان در حالت نداشتن قانون و تقریبا صفر هستیم. یک‌قدم که برداریم و نظام صنفی داشته باشیم، بعدا می‌شود این نظام صنفی را اصلاح کرد و خیلی کارها انجام داد.

سلطانی‌فر در پاسخ به این سوال که فکر می‌کنید پیش‌نویس تهیه‌شده یک‌قدم به جلو است یا نه؟ گفت: اگر اصلاحاتی که کارشناسان پیشنهاد داده‌اند اعمال شود، قطعا یکی، دو قدم به جلو است. یکی از ایراداتی که وارد شده این است که می‌گویند بار دولتی و حکومتی‌بودن این پیش‌نویس خیلی زیاد است. این حرف منطقی است و باید این قضیه کمی صنفی‌تر شود؛ این ایرادات ۱۰ ، ۱۵ مورد است که باید اصلاح شود.

جدول ۲۰۹۷ ■ طراح: بیژن گورانی

افقی:

۱ - از عملیات پیروزمندانه دفاع‌مقدس در غرب دزفول و شوش- فرآیند ۲- یار ابسال- چرخه- بیماری تنفسی ۳- صورت پنجم از صور فلکی- پیروز- خطایی در فوتبال ۴- راندن مزاحم- زندانیان- غیرفلزی آتش‌گیر ۵- کلمه- افسانه گوی- آبگینه ۶- کثیف و نامرتب- قرار داده شده- بصیر ۷- کاشف باسیل جذام- خوش‌چهره- کوزه سفالین ۸- نومیدی- پیامبری ملقب به خلیل‌الله- جایی که رود به دریا می‌ریزد ۹- فشار برای راندن چیزی- مربوط به دنیای دیگر- صوت تحسین و خوشحالی ۱۰- اسب سرخ- نرمی و روانی- آیین‌ها ۱۱- دین رایج در هندوستان- تالیف‌کننده- نیستی و فنا ۱۲- محفظه چندکشویی برای نگهداری لوازم- اهل‌سنت بودن- منقار کوتاه ۱۳- دستگاهی برای انجام واکنش‌های هسته ای- ایستاده و بی‌حرکت- متعصب غیرمنطقی ۱۴- دومین حرف الفبای یونانی- کلمه پرسشی- درخشنده ۱۵- قرارداد استعماری نفت ایران و انگلستان- بخشی از عملیات پلیسی برای شناسایی متهم فراری.

عمودی:

۱- تباهی- پیشکش- پیشوای دینی زرتشتی ۲- دوربین نجومی- کندذبان- پدر آذری ۳- بحرانی و خطرناک- مسافر سرزمین عجایب- یاری‌کننده ۴- مادر عرب- زنگ اعلام خطر- بزرگ‌ترین سرخرگ بدن ۵- حس بساوایی- زین و برگ اسب- کلمه تایید خارجی ۶ – رواق... چشم من آشیانه توست- کرسی واعظ- موضوع ۷- تبهکار- نوعی اسلحه کمری- از الفبای انگلیسی ۸- آسانی- آشپز نیکوکار ضحاک- گله چهارپایان ۹- ساز استاد حسن ناهید- منحرف- پیمان اقتصادی کشورهای آمریکای شمالی و مرکزی ۱۰- نوعی ماهی استخوانی آب‌های شیرین- شکوه و جلال- وقفه در خون رسیدن به مغز ۱۱- جانوری درنده از خانواده گربه‌سانان- نام سابق میانمار- محبس ۱۲- بایگانی- خارج- کیف انگلیسی ۱۳- پدر و مادر- مثل ماه- دومین قله مرتفع ایران ۱۴- بدون استحکام- برجسته و ممتاز- بی‌بندوبار ۱۵- در هر زمان- سخت و شدید- نیروی یاری‌رسان.

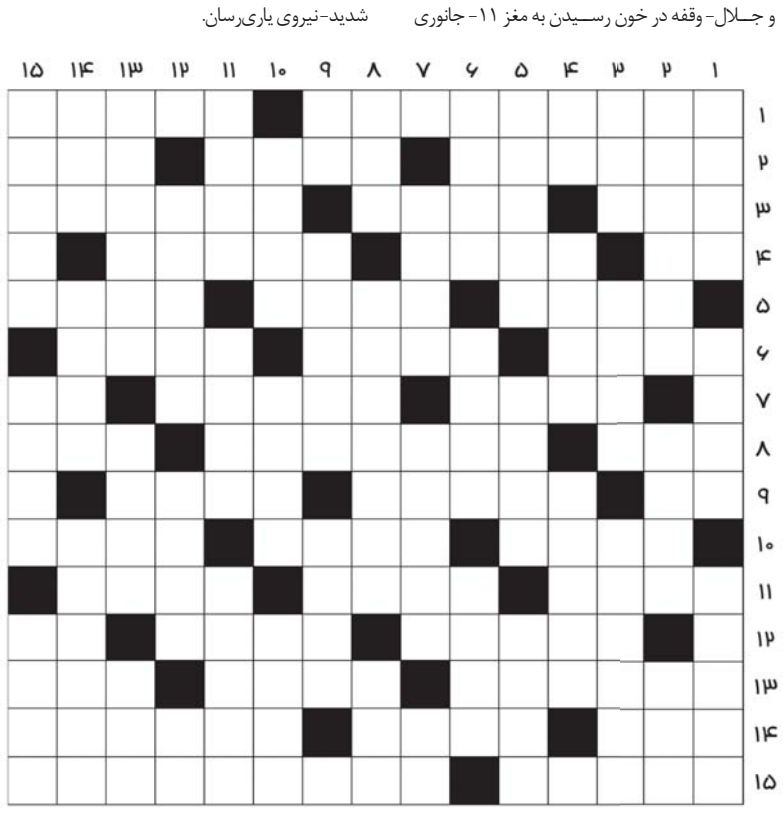

حل سودوکو سخت

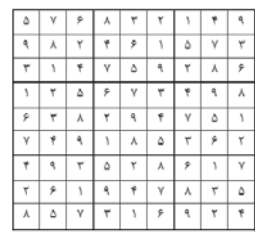

حل سودوکو ۱۰۹۳

۲	۴	۸	۳	۶	۹	۱	۵	۷
۳	۷	۵	۲	۸	۱	۶	۹	۴
۹	۶	۱	۷	۵	۴	۳	۲	۸
۶	۵	۳	۴	۱	۷	۲	۸	۹
۱	۹	۷	۶	۲	۸	۵	۴	۳
۴	۸	۲	۵	۹	۳	۷	۱	۶
۵	۲	۴	۸	۷	۶	۹	۳	۱
۸	۱	۹	۱	۳	۵	۴	۶	۲
۷	۳	۶	۹	۴	۲	۸	۷	۵

جدول ۲۰۹۶

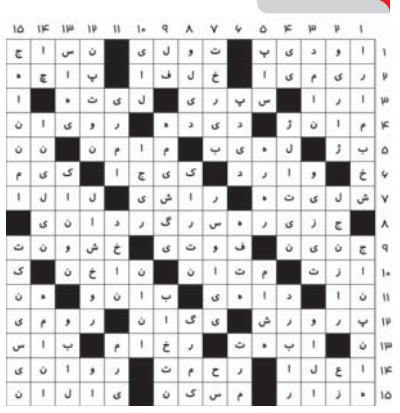

سودوکو سخت ۱۰۹۴

قانون‌های حل جدول سودوکو:

۱- در هر سطر و ستون باید اعداد یک تا ۹ نوشته شود. بدیهی است که هیچ عددی نباید تکرار شود.

۲- در هر مربع ۳×۳ اعداد یک تا ۹ باید نوشته شود و در نتیجه هیچ عددی نباید تکرار شود.

۵	۹			۶		۳		۴
	۳		۹				۸	
		۲	۳				۱	
		۶				۴		
۲			۴	۷				
			۲			۳	۱	
		۳	۷	۸				
	۸		۵		۹			
	۵				۲	۹	۴	

سودوکو ۱۰۹۴

سودوکو

سودوکو Sudoku یک واژه ترکیبی ژاپنی به معنای عددهای بی‌تکرار است و امروزه به جدولی از اعداد گفته می‌شود که به عنوان یک سرگرمی رایج در نشریات کشورهای مختلف به چاپ می‌رسد.

۵	۲			۱		۳	۶	۸
	۱					۴	۹	۲
۶			۲					۷
۴	۵	۲	۳				۸	
۸			۶	۴			۵	۹
		۶		۲	۵	۷		
		۱	۹	۳			۷	۵
	۳		۱	۸		۹		
۹			۷		۲	۱		